

Sztuczna Inteligencja

Soma Dutta

Wydział Matematyki i Informatyki, UWM w Olsztynie
soma.dutta@matman.uwm.edu.pl

Wykład - 3: Heurystyczne algorytmy przeszukiwania i gry

Semestr letni 2020

Przeszukiwanie heurystyczne

Ogólne podejście nazywa się 'best-first search'.

- ▶ Jest podobne do przeszukiwania 'uniform cost search'.
- ▶ Algorytm przeszukiwania grafu, w którym węzeł jest wybierany do ekspansji na podstawie funkcji oceny.
- ▶ **Evaluation function (Funkcja oceny):** $f(n)$ - koszt osiągnięcia wężła n
- ▶ Różne definicje dla f dają różne strategie.
- ▶ Często $f(n)$ zawiera jako składnik **funkcję heurystyczną** (heuristic function) $h(n)$.
- ▶ Przy wykorzystaniu funkcji heurystycznej, kodowana jest w algorytmie przeszukiwania pewna dodatkowa wiedza na temat problemu.

Greedy best-first search

- ▶ Wybiera rozwinięcie tego wężła, który jest najbliżej wężła celu bo próbuje szybko znaleźć rozwiązanie.
- ▶ Na przykład dla problemu wyznaczania trasy jako h traktuje heurystyczną **odległość w linii prostej** (**straight-line distance** h_{SLD}).
- ▶ **Nieoptymalny**: Wybiera minimalną liczbę kroków do osiągnięcia celu. Może to nie prowadzić do minimalnych kosztów.
- ▶ **Niekompletny**: Ponieważ wybiera tylko wężel najbliżej wężła docelowego, jeśli sam wężel jest ślepyim zaułkiem, algorytm nigdy nie osiągnie celu.
- ▶ W najgorszym przypadku **złożoność czasowa i pamięciowa** dla wersji drzewa jest $O(b^m)$.

Przeszukiwanie A^*

- ▶ Bazuje na oszacowaniu minimalnego całkowitego kosztu rozwiązania (minimum estimated solution cost)
- ▶ $f(n) = g(n) + h(n)$,
gdzie $g(n)$ = koszt dotarcia do węzła n i $h(n)$ = szacowany koszt dotarcia do węzła docelowego od n .
- ▶ Jest kompletny i optymalny pod warunkiem, że h spełnia określone warunki.
  - ▶ (**Admissible**) (Warunek dopuszczalności): h powinno być **dopuszczalne**, to znaczy być taką funkcją, która nigdy nie zawiąza kosztów osiągnięcia celu. (np. h_{SLD})
  - ▶ (**Consistency/Monotonicity**) (Warunek niesprzeczności / monotoniczności): Ten warunek dotyczy tylko przeszukiwania grafów. h jest **niesprzeczny**, jeśli dla każdego węzła n i każdego następnika n' wygenerowanego z n przez akcję a , mamy $h(n) \leq c(n, a, n') + h(n')$.
  - ▶ **Twierdzenie**: Każda niesprzeczna heurystyka jest dopuszczalna.
  - ▶ A^* użyte w przeszukiwaniu drzewa jest optymalne, jeśli $h(n)$ jest dopuszczalne, a A^* użyte w przeszukiwaniu grafów jest optymalne, jeśli $h(n)$ jest niesprzeczna.

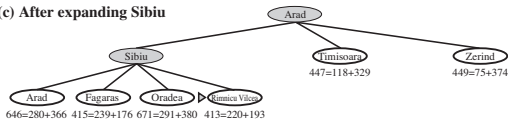
(a) The initial state

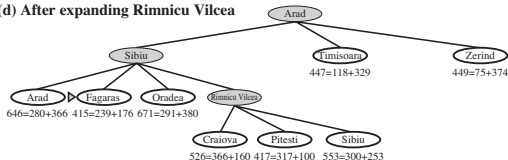
(b) After expanding Arad

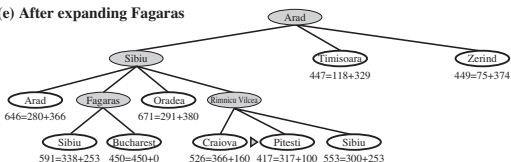
(c) After expanding Sibiu

(d) After expanding Rimnicu Vilcea

(e) After expanding Fagaras

Optymalna wydajność (optymalna efektywność)

- ▶ A^* jest **optymalnie wydajny/efektywny (optimally efficient)** - oznacza to, że dla każdej spójnej funkcji heurystycznej nie ma innego optymalnego algorytmu, który mógłby rozwinąć mniej węzłów niż A^* .
- ▶ Złożoność A^* często sprawia, że A^* nie jest stosowalny w praktyce.
- ▶ Niektóre warianty A^* koncentrują się tylko na znalezieniu szybkiego rozwiązania nieoptymalnego lub wykorzystują dokładniejsze, ale niedopuszczalne, funkcje heurystyczne.

Przeszukiwanie heurystyczne z ograniczoną pamięcią

Memory-bounded heuristic search

- ▶ **Iterative deepening A^* (IDA^{*})**: Stosowane jest ograniczenie kosztu f , a ograniczenie dla każdej iteracji jest najmniejszym kosztem f osiąganym na węzłach, który to koszt przekracza limit poprzedniej iteracji.
- ▶ rozwiązanie to jest praktyczne dla wielu problemów z kosztami jednostkowymi i pozwala uniknąć znacznych kosztów ogólnych związanych z utrzymywaniem posortowanej kolejki węzłów.

Recursive best-first search (RBFS):

- ▶ Jest podobny do 'recursive depth-first search'. Używa zmiennej 'f-limit' do zachowania śladu wartości f dla najlepszej alternatywnej ścieżki dostępnej od dowolnego przodka obecnego węzła.
- ▶ dla aktualnego węzła przekroczone zostanie to ograniczenie (limit), rekurencja rozwija się ponownie dla alternatywnej ścieżki. Gdy rekurencja się rozwija, RBFS zastępuje f -wartość każdego węzła na ścieżce przez najlepszą wartość f swoich dzieci. Tak więc pamiętana jest f -wartość najlepszego liścia w zapamiętanym poddrzewie i może w razie potrzeby zdecydować o ponownym rozwinięciu.

- ▶ Podobnie jak przeszukiwanie drzewa A^* , RBFS jest optymalnym algorytmem, o ile tylko jest to funkcja heurystyczna $h(n)$ dopuszczalna. Jego złożoność pamięci jest liniowa względem głębokości najgłębszego optymalnego rozwiązania.
- ▶ Zarówno IDA^* , jak i RBFS zużywają bardzo mało pamięci. Pomiedzy iteracjami IDA^* trzeba zachować tylko jedną liczbę: aktualny limit kosztów f . RBFS przechowuje więcej informacji w pamięci, ale wykorzystuje tylko przestrzeń liniową: nawet jeśli dostępna jest większa pamięć, RBFS nie może jej użyć.

Poza klasycznym przeszukiwaniem

- ▶ Algorytmy omówione do tej pory dotyczą tych problemów, które są obserwowalne, deterministyczne i gdzie możemy zorganizować systematyczne przeszukiwanie, które w rezultacie zwraca sekwencję działań, tzn. rozwiązanie.
- ▶ Co dzieje się, gdy problem nie jest w pełni obserwowalny i deterministyczny? Co dzieje się w sytuacjach, gdy agent nie jest w stanie dokładnie przewidzieć, jakie percepty otrzyma?
- ▶ Omówimy niektóre algorytmy, które zamiast systematycznego przeszukiwania ścieżek od stanu początkowego, **przeprowadzają przeszukiwanie lokalne w przestrzeni stanów**.

Algorytm przeszukiwania lokalnego

- ▶ Jeśli ścieżka do celu nie ma znaczenia, możemy rozważyć inną klasę algorytmów.
- ▶ Lokalne algorytmy przeszukiwania działają przy użyciu pojedynczego bieżącego węzła i zazwyczaj przenoszą się tylko do sąsiadów tego węzła. Zazwyczaj ścieżki, po których następuje przeszukiwanie, nie są zapamiętywane.
- ▶ Lokalny algorytmy przeszukiwania nie są systematyczne. Ale mają dwie kluczowe zalety:
  - (1) używają bardzo mało pamięci - zwykle stały rozmiar pamięci, oraz
  - (2) często potrafią znaleźć rozsądne rozwiązania w dużej lub nieskończonych przestrzeniach stanów, dla których algorytmy systematycznego przeszukiwania nie są odpowiednie.
- ▶ Oprócz poszukiwania celów, lokalne algorytmy przeszukiwania są przydatne do rozwiązywania **problemów optymalizacji (optimization problems)**, w których celem jest znalezienie najlepszego rozwiązania zgodnie z celem działania (objective function).

Przestrzeń stanów vs. krajobraz przestrzeni stanów

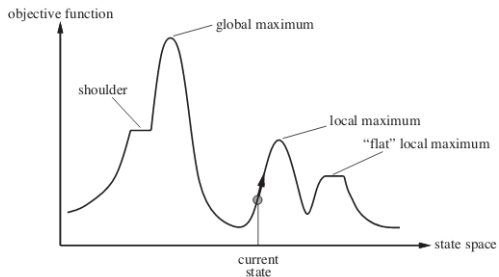
- ▶ Krajobraz ma zarówno **lokalizację (localization)** (zdefiniowaną przez stany), jak i **wysokość (elevation)** (zdefiniowaną przez wartość heurystycznej funkcji kosztu lub funkcji celu).
- ▶ Jeśli wysokość odpowiada kosztowi, wtedy celem jest znalezienie najniższej doliny - globalnego minimum; jeśli wysokość odpowiada do funkcji celu, wówczas celem jest znalezienie najwyższego szczytu - globalnego maksimum.

Hill climbing search

- ▶ To jest po prostu pętla, w której nieustannie posuwamy się w kierunku rosnącej wartości - to znaczy, pod górę.
- ▶ Ten proces kończy się, gdy osiągnięty zostanie szczyt, w którym żaden sąsiad nie ma większej wartości.
- ▶ Algorytm nie wymaga pamiętania drzewa przeszukiwania, więc struktura danych dla bieżącego węzła musi tylko rejestrować stan i wartość funkcji celu.
- ▶ Wspinaczka na wzgórzu nie eksploruje poza bezpośrednich sąsiadów obecnego stanu.
- ▶ Wspinaczka jest czasem nazywana **zachłannym lokalnym przeszukiwaniem (greedy local search)**, ponieważ wybiera dobrego sąsiada bez zastanawiania się, dokąd pójść.

Pseudocode for hill climbing search

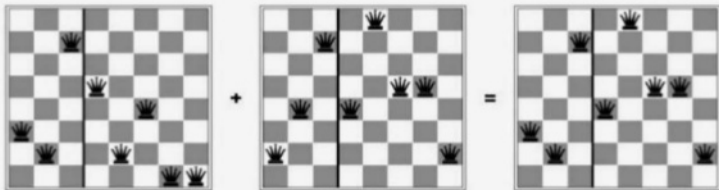
```
function HILL-CLIMBING(problem) returns a state that is a local maximum
  current ← MAKE-NODE(problem.INITIAL-STATE)
  loop do
    neighbor ← a highest-valued successor of current
    if neighbor.VALUE ≤ current.VALUE then return current.STATE
  current ← neighbor
```


Genetic algorithm

- ▶ W algorytmie genetycznym stany następne są generowane z dwóch stanów nadrzędnych.
- ▶ Zaczyna się od zestawu k losowo wygenerowanych stanów, zwanych **populacją (population)**. Każdy stan jest reprezentowany jako ciąg znaków (chromosom) nad skończonym alfabetem - w większości przypadków jako ciąg zer i jedynek.
- ▶ Każdy stan jest oceniany przez funkcję celu lub (w terminologii GA) **funkcję dopasowania (fitness function)**.
- ▶ Dwie pary wybiera się losowo do reprodukcji, zgodnie z wartością wygenerowaną na podstawie funkcji dopasowania.
- ▶ **crossover point** Dla każdej pary, która ma być krzyżowana, wybierany jest losowo pozycja w chromosomach, od której następuje krzyżowanie.
- ▶ Potomstwo jest tworzone przez skrzyżowanie wybranych ciągów (chromosomów) w zględem punktu podziału (crossover point).

8 Queens problem: genetic search algorithm

Środowisko wieloagentowe

- ▶ W sytuacjach wieloagentowych agent często musi brać pod uwagę działania innych agentów i ich wpływ na jego cele.
- ▶ W środowisku konkurencyjnym agenci mają sprzeczne cele.
- ▶ Powoduje to problemy z przeszukiwaniem przeciwnym (**adversarial search problems**) - często znane jako **gry (games)**.
- ▶ Teoria gier matematycznych jest gałęzią ekonomii i często rozważa się ją w środowiskiem wieloagentowym. W sztucznej inteligencji najbardziej popularne są gry specjalne, zwane deterministycznymi (deterministic), dwuosobowymi (two-player games), gry z zerowymi sumami doskonałych informacji (zero-sum games of perfect information) (np. Szachy)

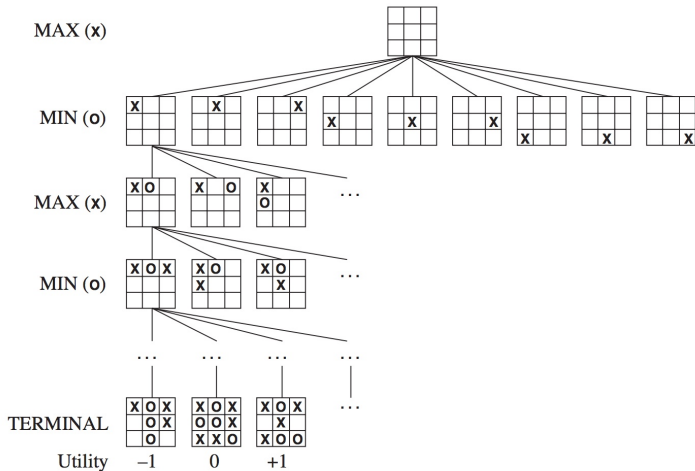

Gra dwóch graczy jako problem z przeszukiwaniem

- ▶ Nazwijmy dwóch graczy MAX i MIN.
- ▶ MAX najpierw wykonuje ruch, a potem grają naprzemiennie do końca gry.
- ▶ Na koniec punkty są przyznawane wygrywającemu graczowi, a kary dla przegranego.
- ▶ Na przykład: **Tic-Tac-Toe (kółko i krzyżyk)**:
  - ▶ Każdy gracz powinien umieścić X lub O na jednym polu z 9 dostępnych pól, tworząc kwadrat 3 na 3.
  - ▶ Gra naprzemiennie pomiędzy MAX umieszczeniem X i MIN umieszczeniem O, dopóki gra się nie skończy.
  - ▶ Gra kończy się, gdy jeden gracz otrzyma trzy X (lub O) z rzędu lub wszystkie pola zostaną wypełnione.
- ▶ Stan początkowy, funkcja ACTION i funkcja RESULT określają **drzewo gry** - drzewo, w którym węzły to stany gry, a krawędź to ruchy.

Drzewo gry (Tic-Tac-Toe)

- ▶ Liczby w węzłach liści wskazują wartość użyteczną stanu końcowego z punktu widzenia MAX.

Drzewo przeszukiwania

- ▶ W przypadku kółko i krzyżyk drzewo gry jest stosunkowo małe - mniej niż $9! = 362,880$ węzłów końcowych.
- ▶ Jednak realizacja pełnego drzewa gry jest praktycznie trudna.
- ▶ Zamiast pełnego drzewa gry używamy pojęcia zwanego drzewem przeszukiwania
- ▶ Drzewo przeszukiwania zawiera wystarczającą liczbę węzłów do zbadania ruchów gracza.

Gra o stałej sumie

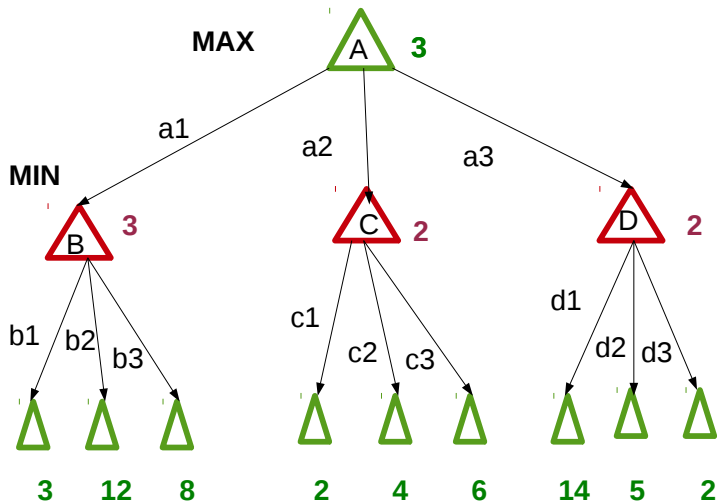
- ▶ Gra o stałej sumie to taka, w której łączna wypłata wszystkich graczy jest taka sama.
- ▶ Szachy to gra o sumie stałej, ponieważ każde jej wystąpienie ma całkowitą wypłatę $0+1$ lub $1+0$ lub $\frac{1}{2} + \frac{1}{2}$.
- ▶ Gry o sumie zerowej to te, w których łączna wypłata wszystkich graczy wynosi 0 .

Optymalne rozwiązanie

- ▶ W przypadku gry modelowanej za pomocą wielu agentów pojęcie optymalnej strategii dla danego agenta zależy od wyborów przez innych agentów.
- ▶ W normalnym problemie z przeszukiwaniem (optymalnym) rozwiązaniem jest sekwencja działań zaczynająca się od węzła początkowego do węzła końcowego. W przypadku przeszukiwania przeciwnego, dla każdej akcji MAX, MIN ma ruch. Tak więc MAX musi mieć strategię warunkową, która określa ruchy MAX w stanie początkowym i we wszystkich możliwych stanach wynikających z ruchów MIN.

Na przykład: Trywialna gra

- ▶ Zarówno MAX, jak i MIN mają tylko jedną turę

- ▶ Aby sformułować gry jako problem przeszukiwania, potrzebujemy następujących elementów:
  - ▶ **Initial State (Stan początkowy)**: określa początkową konfigurację gry
  - ▶ **PLAYER(s)**: Oznacza, który gracz ma ruch w stanie s
  - ▶ **ACTION(s)**: Zwraca zbiór czynności poprawnych (ruchów) w stanie s
  - ▶ **RESULT(s, a)**: Relacja przejścia, która określa wynik działania a lub ruchu w stanie s
  - ▶ **TERMINAL-TEST(s)**: Test zwraca wartość prawda, gdy gra się skończy, a fałsz w przeciwnym razie. Stany, w których gra się kończy, nazywane są **stanami końcowymi (terminal states)**.
  - ▶ **UTILITY(s, p)**: Funkcja użyteczności (funkcja celu lub funkcja wypłaty) (objective function or payoff function) określa ostateczną wartość liczbową dla gry, która kończy się w stanie terminalnym s dla gracza p . (np. w szachach wyniki to wygrana (1), strata (0) lub remis ($\frac{1}{2}$)).

Utility function

- ▶ Funkcja użyteczności to odwzorowanie stanów świata na liczby rzeczywiste. Te liczby są interpretowane jako miary poziomu zadowolenia agenta w danym stanie. Kiedy agent nie jest pewien, z jakim stanem świata ma do czynienia, jego użyteczność jest definiowana jako oczekiwana wartość jego funkcji użyteczności w odniesieniu do odpowiedniego rozkładu prawdopodobieństwa stanów.
- ▶ Krotka (N, A, u) to gra o normalnej formie (skończona, n -osobowa) gdzie:
  - ▶ N jest skończonym zbiorem graczy n , indeksowanych według i ;
  - ▶ $A = A_1 \times A_2 \times \dots \times A_n$, gdzie A_i to skończony zbiór działań dostępnych dla gracza i . Każdy wektor $a = (a_1, a_2, \dots, a_n) \in A$ jest nazywany profilem działania.
  - ▶ $u = (u_1, u_2, \dots, u_n)$ gdzie każdy $u_i : A \mapsto R$ to funkcja użyteczności (lub funkcja wypłaty) dla każdego gracza i .
- ▶ W przypadku gry dwuosobowej $N = 2$.

Strategia

- ▶ Biorąc pod uwagę zbiór dostępnych działań agenta MAX (MIN), jedną ze strategii może być polegać na wybieraniu deterministycznie jednej akcji. Taka strategia nazywa się **czystą strategią (pure strategy)**. Wybór czystej strategii nazywamy dla każdego agenta **profilem czystej strategii (pure strategy profile)**.
- ▶ Agenci mogą również przypisywać prawdopodobieństwa (na podstawie swoich preferencji) akcji ze zbioru dostępnych akcji. Tak więc każda strategia agenta jest przypisaniem z pewnym prawdopodobieństwem. Taka strategia nazywa się **mieszaną strategią (mixed strategy)**.
- ▶ W przypadku czystych strategii mówiliśmy o funkcji użyteczności (utility function), a w kontekście mieszanych strategii mówimy o oczekiwanej użyteczności (expected utility function).

Istnieją różne sposoby znalezienia optymalnych strategii dla agentów.

- ▶ Pareto optimal
- ▶ Best response (Nash equilibrium)
- ▶ Minimax

Minimax algorytm

- ▶ Wartość minmax węzła n , oznaczona przez $MINMAX(n)$, jest użytecznością (dla MAX) bycia w n .
- ▶ Ponieważ zawsze reprezentuje użyteczność dla MAX, MAX preferuje stan o maksymalnej wartości, a MIN próbuje obniżyć użyteczność MAX i dlatego wybiera stan o minimalnej wartości.

$$\begin{aligned} MINMAX(s) &= UTILITY(s) && \text{jeśli } TERMINAL-TEST(s), \\ &= \max_{a \in ACTION(s)} MINMAX(RESULT(s, a)) && \text{jeśli } PLAYER(s) = MAX, \\ &= \min_{a \in ACTION(s)} MINMAX(RESULT(s, a)) && \text{jeśli } PLAYER(s) = MIN, \end{aligned}$$

Pseudocode: MINIMAX

```
function MINIMAX-DECISION(state) returns an action  
  returns  $\arg \max_{a \in \text{ACTIONS}(s)} \text{MINVALUE}(\text{RESULT}(\text{state}, a))$ 
```

```
function MAXVALUE(state) returns a utility value  
  if TERMINAL-TEST(state) then return UTILITY(state)  
   $v \leftarrow -\infty$   
  for each  $a$  in ACTIONS(state) do  
     $v \leftarrow \text{MAX}(v, \text{MINVALUE}(\text{RESULT}(s, a)))$   
  return  $v$ 
```

```
function MINVALUE(state) returns a utility value  
  if TERMINAL-TEST(state) then return UTILITY(state)  
   $v \leftarrow \infty$   
  for each  $a$  in ACTIONS(state) do  
     $v \leftarrow \text{MIN}(v, \text{MAXVALUE}(\text{RESULT}(s, a)))$   
  return  $v$ 
```

Dziękuję za uwagę